

Summary
N.Zhorniak

Specific Features of Canadian Aboriginal Tourism Training in British Columbia

The article dwells upon the specific features of aboriginal tourism training in British Columbia. The role of aboriginal tourism in Canadian tourism sector is denoted. The notion of Aboriginal people is defined. The main types of barriers for gaining professional training met by aboriginal people are analysed. Four main principles of providing The First Nations with higher education were studied in detail. Special attention was given to the analysis of the British Columbia Diploma program «Aboriginal Tourism».

Key words: *tourism, tourism training, aboriginal people, aboriginal tourism, community, elders, non-aboriginal teachers.*

Дата надходження статті: «1» жовтня 2012 р.

УДК 37.032:37.025:371.132:371.134

Ю.В.ЖУРАТ,
кандидат педагогічних наук
(м. Чернівці)

Педагогічні умови формування професійної суб'єктності майбутніх вчителів початкових класів: експериментальне обґрунтування

Експериментальне дослідження педагогічних умов формування професійної суб'єктності студентів майбутніх вчителів початкових класів. Стаття присвячена експериментальному вивченню суб'єктності як інтегральної якості майбутніх вчителів початкових класів. Експериментальній перевірці педагогічних умов її формування у навчальній діяльності в процесі професійного навчання

Ключові слова: *освітня суб'єктність, педагогічна суб'єктність, суб'єктні якості майбутнього педагога.*

Постановка проблеми у загальному вигляді... Актуальність дослідження витікає з того, що метою сучасної освіти в Україні стає уявлення розвитку людини як суб'єкта діяльності. Утвердження суб'єктності стає важливим принципом більшості педагогічних та психологічних досліджень, які присвячені цьому феномену. В психології та педагогіці вищої школи залишається традиційне розуміння вчителя та студента ВНЗ педагогічного профілю або як суб'єкта педагогічної діяльності, або як суб'єкта освітньої діяльності. Тому збільшується потреба у більш ретельному вивченні феномена суб'єктності студента ВНЗ педагогічного профілю.

Становлення суб'єктності в студентському віці пов'язується з вирішенням наступних наукових та практичних завдань: виявленням психологічних механізмів та педагогічних умов цього процесу. Подібна необхідність диктується суперечливою ситуацією, яка склалася в теорії та практиці вищої освіти, яка міститься, з одного боку, в декларуванні потреби у вивченні суб'єктності майбутнього вчителя і, з іншого боку – в недостатній розробленості концептуальних положень про психологічні механізми та педагогічні умови.

Аналіз досліджень і публікацій... Наукова розробленість даної проблеми є на перший погляд ґрунтовною. Питання формування суб'єктності студентів ВНЗ педагогічного профілю вивчалися в контексті вирішення більш широких питань:

розвитку особистості як суб'єкта психічної активності, саморозвитку і творчості (К.Абульханова-Славська, А.Брушлінський, С.Максименко [3], Н.Олександрова, В.Петровський та ін.);

суб'єкта та суб'єктності в професійній освіті (А.Акопов, Ю.Поваренков, В.Іванов, В.Кушов [2], С.Пелипчук, В.Свистун, В.Шадріков, В.Ягунов [5] та ін.), а також врахування суб'єктності в процесі підготовки фахівців різного профілю (Г.Ісаєв, Г.Косарецький, В.Масленнікова, В.Слободчиков, О.Яркіна та ін.);

змісту і компонентів суб'єктності студента ВНЗ (Т.Бондаренко [1], В.Варданян, А.Жорнік, Ф.Мухаметязнова, С.Пелипчук та ін.

проблеми суб'єкта та суб'єктності в професійній освіті (Ю.Поваренков [4], В.Іванов, В.Шадріков, В.Ягунов [5] та ін.).

Загальні проблеми активізації пізнавальної діяльності учня як основного прояву його суб'єктності досліджували Л.Арістова, А.Вербицький, І.Зязюн, О.Киричук, Г.Костюк, О.Матюшкін,

І.Харламов, Т.Шамова, Г.Щукіна та ін.

Незважаючи на те, що дослідженню цих якостей присвячено чимало досліджень із загальної психології, психології творчості, педагогічної психології, інженерної психології, ці якості студентів, як суб'єктів навчальної діяльності, досліджені недостатньо.

Аналіз наукових джерел, що стосуються розвитку суб'єктності студентів вищих навчальних закладів шляхом активізації їх навчальної діяльності, дає можливість говорити про недостатню педагогічну обґрунтованість цієї діяльності та її експериментальне дослідження. Актуальність проблеми, її виняткове значення для педагогічної теорії та практики, для професійної освіти зумовили вибір теми статті – «Педагогічні умови формування професійної суб'єктності студентів майбутніх вчителів початкових класів: експериментальне обґрунтування».

Формулювання цілей статті... **Метою статті** є експериментальне вивчення суб'єктності як інтегральної якості майбутніх вчителів початкових класів, визначення та експериментальна перевірка педагогічних умов її формування у навчальній діяльності в процесі професійного навчання.

Мета статті обумовила визначення об'єкту дослідження – професійна підготовка майбутніх вчителів початкових класів у вищих навчальних закладах.

Предметом дослідження в статті визначаються педагогічні умови формування суб'єктності майбутніх вчителів початкових класів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін.

Комплексний характер проблеми дослідження потребує всебічного її вивчення і застосування різних емпіричних й експериментальних дослідження методів, а саме: вивчення сучасного стану підготовленості майбутніх вчителів початкових класів у вищому навчальному закладі до професійної діяльності; аналіз рівня успішності студентів; психолого-педагогічне спостереження, бесіди, інтерв'ювання та анкетування; вивчення документів і результатів діяльності; узагальнення незалежних характеристик; метод порівняльного аналізу індивідуальної та групової діяльності; констатувальний і формувальний експеримент для перевірки запропонованої програми; методи математичної статистики (статистичний аналіз показників).

Виклад основного матеріалу... Дослідження педагогічних умов формування професійної суб'єктності студентів майбутніх вчителів початкових класів проводилося на базі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (м. Чернівці), Чернівецького педагогічного училища (м. Чернівці). *На першому етапі* було сформульовано робочу гіпотезу про феномен суб'єктності студента ВНЗ педагогічного профілю та розробка концептуальних положень про становленню суб'єктності ВНЗ педагогічного профілю, розроблено програму і методiku дослідження. *На другому етапі* була організована та проведена дослідно-експериментальна робота в навчальних закладах педагогічного профілю III та IV ступеню; проведено опитування серед студентів за спеціальністю «Початкове навчання»; зібрано емпіричний матеріал; уточнено і доповнено програму і методiku дослідження з урахуванням зібраного емпіричного матеріалу; обґрунтовано теоретичні основи формування і розвитку суб'єктності студентів вищих навчальних закладів педагогічного профілю як майбутніх суб'єктів професійної діяльності у навчальній діяльності шляхом застосування особистісно-орієнтованих, суб'єктно-діяльнісних і проблемних методик і організаційних форм навчання та визначено їх методичні засади; перевірено ефективність педагогічних умов формування суб'єктності студентів як суб'єктів пізнання, спілкування та навчальної діяльності у процесі професійного навчання.

Метою експериментального дослідження була експериментальна перевірка педагогічних умов формування професійної суб'єктності майбутніх педагогів початкових класів у процесі вивчення психолого-педагогічних дисциплін у ВПНЗ.

Для її досягнення необхідно було вирішити такі *завдання*: визначити критерії сформованості суб'єктності студента та показники її оцінювання; підібрати методики діагностування цих показників; розробити методiku формувального експерименту; експериментально дослідити динаміку формування професійної суб'єктності студентів – майбутніх вчителів початкових класів у процесі набуття педагогічної освіти в ВПНЗ взагалі та вивчення психолого-педагогічних дисциплін, зокрема.

Формування основних видів суб'єктності, професійно важливих якостей педагога та «Образу «Я» в професії педагога» у студентів ВПНЗ відбувається оптимально, на основі використання суб'єктно-діяльнісних педагогічних методик і технологій, які сприяють і забезпечують їх творчу навчальну діяльність. Формування професійної суб'єктності пов'язане з поетапним формуванням у студентів «Образу «Я» в професії педагога», який із ідеальної сфери свідомості та підсвідомості поступово переходить в практичну площину. Послідовність і динаміка тут наступна: **«Образ професіонала як педагога початкових класів»** → **«Образ професії»** → **«Образ дії»** → **«Образ мислення»** → **«Образ «Я» як суб'єкта педагогічної діяльності в початковій школі»**.

Таким чином, *головними предметами нашої уваги* стали *педагогічна спрямованість* особистості студента (потреби, мотиви, ціннісні орієнтації) та такі її *провідні суб'єктні прояви*, як самооцінка, суб'єктивний контроль, активність і творчість у навчальній діяльності. При цьому ми брали до уваги те, що саме професійна спрямованість визначається науковцями як головна індивідуально-психічна властивість фахівця, а в нашому випадку – педагога. Крім того, в ній знаходять основні суб'єктні прояви особистості студента – цілі, смисл, цінності й мотивації навчальної та майбутньої професійної діяльності тощо, які проявляються у вигляді: педагогічного цілепокладання, якому передують формування «Образу дії»; педагогічного мислення, якому передують формування «Образу думки»; педагогічної спрямованості, якій передують формування «Образу професії»; педагогічної «Я»-концепції, педагогічної рефлексії та саморефлексії, яким передують формування «Образу «Я» як суб'єкта педагогічної діяльності».

Ми виділили *такі системокомплекси у майбутніх педагогів початкових класів*, які лежать в основі формування їх навчальної та професійної суб'єктності та безпосередньо впливають на цей процес:

– *перший* – це такі риси, що відображають ставлення студентів як соціальних суб'єктів до самого себе і близьких, своїх життєвих, професійних і фахових перспектив, майбутніх кар'єрних намагань;

– *другий* – характеризують ставлення студентів, як соціальних суб'єктів і суб'єктів навчальної діяльності, до людей, друзів, студентів і науково-педагогічних працівників, до освітньо-педагогічного середовища в ВПНЗ;

– *третій* – демонструють ставлення студентів, як суб'єктів навчальної діяльності, до праці взагалі та до своєї навчальної й майбутньої педагогічної діяльності, зокрема;

– *четвертий* – відображають ставлення студентів, як професійних суб'єктів, до педагогічної діяльності в початковій школі;

– *п'ятий* – демонструють ставлення студентів, як майбутніх суб'єктів педагогічної діяльності в початкових класах, до молодших школярів як суб'єктів навчальної діяльності та соціальних суб'єктів.

Початковий етап експериментального дослідження був пов'язаний з пошуком таких провідних якостей у структурі особистості студента, динаміка яких під впливом навчальної діяльності адекватно відображала б загальний розвиток суб'єктності майбутнього педагога.

До таких суб'єктних якостей майбутнього педагога відносяться – *інваріантні* (нейродинамічний та психодинамічний рівні інтегральної індивідуальності, психотипи, соціальний інтелект, ціннісні орієнтації, відношення особистості) і *варіативні* (здатність до самоуправління, креативність, професійна спрямованість, локус контролю, емпатія), які і складають систему професійно значущих особистісних якостей педагога. Ці прояви доповнюються низкою інших провідних особистісних якостей людини, які також впливають на суб'єктність студента. До них відносяться – самосвідомість, Я – концепція, самооцінка, суб'єктивний контроль, активність і творчість у навчальній діяльності, життєві цінності та перспективи, емоційно-вольова саморегуляція власної поведінки та діяльності, самостійність і відповідальність, автономність у життєдіяльності. Вони є основними проявами та показниками суб'єктності студента у навчальній діяльності, інші (професійно-важливі) формуються та розвиваються на їхній основі.

Формами суб'єктності студента ВПНЗ педагогічного профілю є *освітня та педагогічна суб'єктність*. Освітня суб'єктність формується у студентів на основі проявленого *педагогічного цілепокладання та педагогічного мислення*. Педагогічна суб'єктність формується у студентів на основі *педагогічної спрямованості, педагогічної рефлексії та педагогічного такту*.

У процесі проведення педагогічного експерименту ми враховували, що формування і розвиток окреслених показників суб'єктності може зумовлюватися як соціально (наприклад, спрямованість, характер, самосвідомість, самооцінка, суб'єктивний контроль, активність і творчість у навчальній діяльності, життєві цінності та перспективи, самостійність і відповідальність, автономність у життєдіяльності), так і біологічно (темперамент) або комбіновано (здібності, емоційно-вольова саморегуляція власної поведінки та діяльності). У нашому дослідженні ми спираємося на гіпотезу, що професійно значущі особистісні якості педагога проявляються неоднорідно, а саме: освітня суб'єктність формується у студентів I та II курсів на основі проявленого *педагогічного цілепокладання та педагогічного мислення*. Педагогічна суб'єктність починає формуватися у студентів III курсу на основі *педагогічної спрямованості*, IV курсу на основі *педагогічної рефлексії та педагогічного такту*.

Орієнтуючись на мету нашого дослідження, яка полягає в тому, щоб встановити педагогічні умови формування та розвитку суб'єктності особистості майбутнього педагога в навчальній діяльності, як показники суб'єктного формування та розвитку студентів нами було прийнято окремі згадані вище характеристики. Виходячи з вимог максимальної об'єктивності, достовірності

та надійності критеріїв розвитку суб'єктності студента – майбутнього педагога і маючи за мету охопити якомога більший діапазон, не обтяжуючи дослідження додатковими розрахунками, нами було виділено ряд провідних показників суб'єктності студентів. Ці показники обчислювались за даними **Анкети для визначення критеріїв ефективності професійного самовизначення в ВНЗ**, яка складається з 25 питань. Важливим є, на нашу думку, 10 питань даної анкети: «Зазначте, будь-ласка, в якій мірі задоволені Ви такими сторонами вашого життя», оскільки він дає можливість з'ясувати окремі аспекти суб'єктної поведінки опитуваних. Такими сторонами в питанні обрані: «стан здоров'я»; «вільний час»; «задоволення самим собою та своїми якостями та задатками»; «тим, як складається Ваше життя в цілому». Одинадцять – чотирнадцять питань стосуються таких якостей студента як рішучість, здатність діяти самостійно в ситуації прийняття рішень у життєво важливих ситуаціях, проблеми з вибором цілей на життєвому шляху, авторитетів і головної мети в житті. Вони стосуються важливих якостей, які лежать в основі суб'єктної поведінки.

П'ятнадцять – двадцять п'ять питань торкаються різноманітних сторін проблеми професійного вибору студента, а саме: вибору професії педагога початкових класів і те, що вплинуло на цей вибір; уявлення про те, в чому будуть полягати його посадові обов'язки як педагога початкових класів; чи буде студент працювати педагогом початкових класів після закінчення ВПНЗ; майбутня посада після закінчення ВПНЗ; зміна уявлень про професію педагога початкових класів у процесі отримання педагогічної освіти; задоволеність успішністю в навчальній діяльності та від процесу набуття професійної освіти в цілому. Ці питання ключові для формування професійної суб'єктності студентів, які лежать також в основі їх навчальної діяльності, поведінки та спілкування в освітньому середовищі ВПНЗ.

На другому етапі педагогічного експерименту нами було здійснено добір методик, які б визначили формування професійно-значущих якостей студентів ВНЗ педагогічного профілю, які визначають описані вище суб'єктні якості. При цьому ми дотримувалися таких вимог, як валідність методик та їхня надійність, простота у застосуванні та опрацюванні отриманих експериментальних даних.

Ці методики було спрямовано на оцінювання і самодіагностування студентами власних провідних суб'єктних проявів. У нашому експериментальному дослідженні було використано: **діагностичну методику «Професійна готовність»**, яка складається з 99 питань, форма відповідей на які – дихотомічна (так, ні). Форма проведення, яка була обрана нами, групова. Опитувальник складається з п'яти шкал: автономність – 20 питань; інформованість – 17 питань; орієнтація в часі – 20 питань; прийняття рішення – 20 питань; емоційне ставлення – 22 питання. Також ми використали **методику «Мотивація навчання у ВНЗ» (запропонована Т.І.Ільїною)** яка має три шкали: «отримання знань» (прагнення до набуття знань і допитливість); «оволодіння професією» (прагнення оволодіти професійними знаннями та сформувані професійно важливі якості); «отримання диплома» (прагнення отримати диплом при формальному засвоєнні знань, прагнення до пошуку обхідних шляхів при складанні іспитів і заліків). До неї, для маскування, включено ряд фонових тверджень, які у подальшому не обробляються. Анкета тесту містить 50 тверджень, до яких опитуваному пропонується висловити своє ставлення – погодитися або заперечити. Опрацювання результатів здійснюють за кожною шкалою окремо, присвоюючи за згоду або незгоду з певними твердженнями відповідну кількість балів.

На жаль, обсяг статті не дає можливість повністю висвітлити хід експериментального дослідження, тому ми зупинимось тільки на даних, які ми отримали за **діагностичною методикою «Професійна готовність»**, а наступні результати висвітлимо в наступних наших статтях.

Констатувальний експеримент проводився у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (103 студенти), Чернівецькому педагогічному коледжі (41 студент), Камінець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (125 студентів), Прикарпатському національному університеті ім. В. Стефаніка (148 студентів), Приватному вищому навчальному закладі «Соціально-педагогічний інститут «Педагогічна академія» (55 студентів), а формувальний експеримент – у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича (164 студента). Усього в констатувальному та формувальному експериментах брали участь 472 студенти (табл. 3.1), а формувальному експерименті – 164 студента («Вчитель молодших класів» (Чернівецьке педагогічне училище) і «Вчитель початкових класів» (Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича), із яких студентів 1-го курсу – 14; 2-го курсу – 66; 3 курсу – 51; 4 випускного курсу – 32.

Вік опитуваних : 17-21 рік (Чернівецький національний університет імені Ю. Федьковича); 15-19 років (Педагогічний коледж ЧНУ). З них заміжніх – 12.

Студенти, які брали участь в констатувальному та формувальному експериментах

Курс	Вищі навчальні заклади				
	Чернівецький національний університет Ю. Федьковича ім.	Педагогічний коледж	Камінець-Подільський національний університет І. Огієнка ім.	Прикарпатський національний університет В. Стефаника ім.	Соціально-педагогічний інститут «Педагогічна академія»
1	14	–	44	78	10
2	25	41	38	–	10
3	51	–	–	70	–
4	12	20	33	–	35
Усього	103	61	125	148	55

Коротко проаналізуємо результати констатувального експерименту за **діагностичною методикою «Професійна готовність»**. Перше питання, яке стало предметом нашого вивчення – це ставлення студентів до батьків, оскільки батьки закладають первинні основи соціальної суб'єктності особи. Байдушних студентів до батьків не виявлено. Повністю розуміють батьків 64% опитуваних, які відмітили «5» балів по 5-ти бальній шкалі, 23% відмітили «4» бали, 13% отримали від «1» до «3» балів, тобто рівень розуміння високий.

Наступне питання торкалося конфліктів між батьками в сім'ях студентів. «Практично завжди» відповіло 10% опитуваних, «дуже часто» – 9,5% і «часто» – 15%, що в сумі складає достатньо високий відсоток. «Практично не буває конфліктів» відповіло 20% опитуваних і «дуже рідкими є конфлікти» – 45,5%, що разом складає 65,5% від загальної кількості опитуваних.

Конфлікти між батьками і студентами бувають у «дуже часто» – у 10% студентів і «часто» – у 13%, що разом складає 23%. Конфлікти між батьками і студентами бувають «бувають, але не часто» у 23% сім'ях, «рідко» – у 27%, «дуже рідко» – також у 27%, що разом складає 77%.

Питання наступного блоку стосуються задоволення самим собою та своїм життям, як основи підтримання соціальної суб'єктності особи. Так станом свого здоров'я «практично задоволений» – 30% і «скоріше задоволений, ніж ні» – 39%, що в сумі складає 69% від загальної кількості опитуваних. «Трудно відповісти» зазначило 17%, що є досить дивним, враховуючи вік тих, хто відповів, і загальний освітній рівень, який дає можливість визначити стан свого здоров'я.

Достатня кількість вільного часу мають 67% студентів від загальної кількості опитуваних. З цього можна зробити висновок, що, з одного боку, ці студенти можуть визначити та використовувати свій особистий час таким чином, що вільний час у них є в достатній кількості, а з іншого – навчальний процес не дуже складний і не перенавантажує студентів. При чому дані практично не відрізняються ні по навчальним закладам, ні по курсам навчання. В середньому від 60 до 67% студентів мають достатньо вільного часу.

Задоволеність собою, власними якостями, здібностями та здатностями показали 75% студентів від загальної кількості опитуваних: «повністю задоволені» 25%, «більше задоволений, ніж ні» – 50%, «зовсім незадоволений» – 9%, «складно визначити» – 17%. Слід зазначити, що невизначеність с приводу себе та своїх якостей, здібностей і здатностей дуже висока на III курсі.

25% відповіли «цілком задоволений» і 41% – «скоріше задоволений, ніж ні» відповіли на питання про задоволеність власним життям. Досить високий відсоток складають ті, хто зазначив варіант «складно сказати» – 23% від загальної кількості опитуваних. Інші є незадоволеними своїм власним життям, що є досить тривожним аспектом.

Важливим проявом суб'єктності особи є те, до кого вона звернеться в певних критичних ситуаціях. Наприклад, у ситуації прийняття життєво важливих рішень студенти звернуться до: батьків – 67%; друзів – 15%; інших авторитетних осіб – 3%; вирішуватиме особисто – 12%; інше – 3%. Тут є певні позитиви, а також і негативи, оскільки самостійність в ухваленні рішень складає тільки 12%.

Визначаючи вольові якості та цілепокладання студентів, які складають важливу складову їх соціальної та навчальної суб'єктності, їм було задане питання – «Чи готові вони змінити, чимось поступитися заради своєї мети?» Переважна більшість відповіли, що це буде залежати від обставин (65% від кількості опитуваних). Якщо їх підтримають інші, це зробить 10%, а за всіх обставин будуть добиватися мети 25%.

На питання про те, на кого б хотіли бути схожими, чий життєвий шлях готові повторити,

відповіді розділилися таким чином: на батьків – 15%; на вчителів – 4%; на авторитетну особу – 10%; на друзів – 0,01%; своя модель поведінки – 13%; не думали про це – 58% від загальної кількості опитуваних. Остання відповідь достатньо яскраво підкреслює певну відсутність в державі соціальної політики, яка б формувала у юнацтва потребу ідеалах, на які вони б хотіли бути схожими, що давало б можливість молоді більш мотивовано приймати рішення, в тому числі і про майбутню професію. Це також може бути пов'язано з перевагою в вихованні молоді особистісно-орієнтованих моделей розвитку людини, а також з етнонаціональними особливостями українського народу, таких як менталітет та культура, які пропагують такі ідеали, як «моя хата с краю, я нічого не знаю» тощо.

На питання – «Що є найголовнішим в житті?» – 78% від загальної кількості опитуваних відповіли – родина, 1,5% – матеріальні цінності, 11% – друзі, 3% – саморозвиток, 4% – професійне зростання та 3% – хобі.

Наступний блок питань дає можливість усвідомити, що вплинуло на вибір майбутньої професії опитуваних. Так на питання – «Що вплинуло на вибір спеціальності педагога початкових класів?» – були дані такі відповіді: батьки – 30%; вчителі – 2%; друзі – 4%; «за компанію» – 3%; отримання вищої освіти – 10%; схильність до професії – 49%; власні знання – 2%. Зазначимо, що важливим є те, що 49% опитуваних відповіли, що при виборі професії «вчитель початкових класів», вони вже визначили у себе і певні схильності до цієї професії.

На питання щодо впевненості у правильності свого вибору майбутньої професії досить високий відсоток студентів – 40% – відповіли, що «повністю впевнені», 53%, на жаль, – «не можу дати певну відповідь», 7% – «впевнені, що вибір не вірний».

Про уявлення про майбутню професію, та те, з чого буде складатися їх робота відповіло: «так, уявляю» відповіли 40%; «ні, чітко не уявляю» – 45%; «ні, не уявляю» – 15%.

Перше зацікавлення своєю професією опитувані проявили в такому віці: до 4-го класу – 21% студентів; в 4-9 класах – 34%; в 10-11 класах – 28%; перед вступом – 14%; інше – 3%.

На питання щодо майбутнього і чи збираються працювати педагогом початкових класів вони відповіли: «так, збираюся» – 46%; «все буде залежати від обставин» – 51%; «ні не збираюся» – 3%. Ось тут і спостерігаємо тривожні симптоми нашої системи освіти взагалі та необхідність однозначного цілеспрямованого формування професійної суб'єктності в майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки.

Наступний блок питань стосується професійних досягнень, яких прагнуть досягти студенти. На питання – «Яку посаду ви вважаєте для себе достатньою в майбутньому?» – опитувані відповіли такими чином: рядового працівника – 4%; керівників невеликих колективів – 57%; керівників великих підрозділів – 16%; керівників закладу, підприємства, інституту – 10%; керівників більш високого рівня – 13%. На питання – «В якому віці студенти досягнуть цієї посади?» – відповіді розподілилися таким чином: 20-24 років – 24%; 25-29 років – 32%; 30-35 років – 21%; 35-45 років – 8%; «не знаю» – 15%. Тут ми бачимо суттєвий мотиваційний потенціал для розвитку професійної суб'єктності та кар'єрного зростання.

Важливим для нашого дослідження є питання – «Якщо б ви знову обирали майбутню професію?», на яке опитувані відповіли таким чином: «повністю підтвердили вибір» – 33%; «іншу, але в цій галузі» – 28%; «іншу в іншій галузі» – 18%; «не знаю» – 21%. Ці відсотки є надзвичайно тривожними для педагогічної освіти, оскільки, з одного боку, свідчать про її суттєві недоліки, а з іншого – наголошують про актуальність теми дисертації.

Наступне питання торкалося того, чи змінилися уявлення студентів про професію педагога початкових класів у процесі набуття педагогічної освіти. Відповіді такі: «залишилися такими ж самими» відповіло 38%; «змінилися на краще» – 39%; «розчарувався в обраній професії» – 23%. Ці відповіді є логічним продовженням попередніх негативних відповідей.

Особливо треба підкреслити кількість тих, хто розчарувався в цій професії. Багато таких відповідей серед студентів III курсу – 35% від загальної кількості даної групи та студентів II курсу – 24%. Також достатньо високий відсоток тих, хто розчарувався в майбутній професії є на IV курсі педагогічного коледжу – 20%.

Цікавими є, на нашу думку, відповіді на питання щодо успішності студентів у навчальній діяльності: «задовільно» відповіли 47 студентів (28%); «добре» – 102 (62%); «відмінно» – 15 (10%). Задоволення від процесу навчання отримують 51% студентів, не отримує задоволення – 20%, не може визначитися при відповіді на дане питання 29% від загальної кількості опитуваних. Отже, тривожним є тут той факт, що більшість студентів не відбулися як навчальні суб'єкти. Наступна відповідь тільки підтверджує цю негативну тенденцію: дуже великий, на нашу думку, відсоток тих, хто нічого не може сказати про процес навчання та уникає прямої відповіді на таке запитання – «Чи доставляє Вам задоволення сам процес навчання?», тим більше, що 72% опитуваних на питання про успішність назвали оцінки «добре» та «відмінно».

Висновки... Отже, результати констатувального експерименту дають можливість зробити такі висновки:

По-перше, проблема формування професійної суб'єктності в майбутніх педагогів початкових класів у процесі набуття професійної освіти є актуальною педагогічною проблемою, від своєчасного та повного методологічного, теоретичного, методичного та організаційного розв'язання якої залежить професійна доля кожного випускника ВПНЗ.

По-друге, необхідно цілеспрямовано формувати провідні якості, прояви та риси професійної суб'єктності майбутніх педагогів початкових класів у процесі набуття ними професійної освіти взагалі та вивчення психолого-педагогічних дисциплін, зокрема.

По-третє, психолого-педагогічні дисципліни формують їх психолого-педагогічну чи фахову компетентність, основу якої складає професійна суб'єктність педагога початкових класів як основний показник його автокомпетентності. Доцільними вважаємо подальші дослідження зміни у провідних проявах професійної суб'єктності студентів, які відбуваються в результаті вивчення психолого-педагогічних дисциплін, цілеспрямованого застосування відповідних психолого-педагогічних методик і технологій формування професійної суб'єктності, у тому числі тренінгів.

Список використаних джерел і літератури:

1. Бондаренко Т. А. Педагогические условия формирования рефлексивной культуры у студентов : дисс... канд. пед. Наук : 13.00.01 «Общая педагогика» / Татьяна Алексеевна Бондаренко. – Челябинск, 1999. – 191с.
2. Куцов В. Г. Суб'єктність як провідна якість фахівця / В. Г. Куцов // Науковий вісник Чернівецького університету. – Серія : Педагогіка та психологія : зб. наук. праць. – Чернівці : Рута, 2007. – Вип. – С. 69-73.
3. Максименко С. Д. Генезис существования личности : [моногр.] / Сергей Дмитриевич Максименко. – К. : ООО «КММ», 2006. – 240 с.
4. Поваренков Ю. П. Профессиональное становление личности : дисс... д-ра психол. наук: 13.00.01 «Общая педагогика, история педагогики и образования» ; 19.00.07 «Педагогическая психология» / Юрий Павлович Поваренков. – Ярославль, 1999. – 359 с.
5. Ягупов В. В. Студент как субъект учебной деятельности / Василь Васильович Ягупов, Валентина Іванівна Свистун // Нові технології навчання : зб. наук. праць. – Київ – Вінниця, 2009. – Спеціальний випуск №58: Духовно-моральне виховання і професіоналізм особистості в сучасних умовах. – Ч. 1. – С. 32–39.

Анотація

Ю.В.Журат

Педагогические условия формирования профессиональной субъектности будущих учителей начальных классов : экспериментальное обоснование

Экспериментальное исследование педагогических условий формирования профессиональной субъектности студентов – будущих учителей начальных классов. Статья посвящена экспериментальному изучению субъектности как интегрального качества будущих учителей начальных классов. Экспериментальной проверке педагогических условий ее формирования в учебной деятельности в процессе профессионального обучения.

Ключевые слова: образовательная субъектность, педагогическая субъектность, субъектные качества будущего педагога.

Summary

Yu.V.Zhurat

Pedagogical Conditions of Forming Professional Subject of the Future Primary School Teachers: Experimental Grounding

Experimental study of pedagogical conditions of formation of professional subjectivity of students – future primary school teachers. The article is devoted to the experimental study of subjectivity as an integral quality of primary school teachers, to the experimental verification of pedagogical conditions of its formation in educational activities in the process of vocational training.

Key words: educational subjectivity, teaching subject, subject qualities of future teachers.

Дата надходження статті: «25» жовтня 2012 р.